

Konken Partisi

Bir çocukluk arkadaşımın karısı, adı gerekli değil, biz Ayşe Hanım diyelim, konkene çok düşkündür. Varsa yoksa konken... Kocasının anlattığına göre, gece düşlerinde bile konken oynarmış, sık sık, “jokere perim”, “rölans”, “sürrölans”, “hangi cehenneme gitti bu kupa onlusu” diye sayıklarmış. Yanındakinin eline bakacağım diye yataktan düştüğü bile olmuş. Hatta bir gece, tam sürrölanslı bir eli açacakken, kocasının horlamasıyla uyanmış ve bu yüzden kocasıyla bir hafta konuşmamış. Bir hafta sonra,

– Gelecek sefere boşarım seni, diye tehdit edip kocasının özürlerini kabul ettiğini kendine özgü bir biçimde belirtmiş.

İşte Ayşe Hanım konkene bu derece düşkündü.

Ayşe Hanım konkene yalnız düşün değildi, konkeni ciddiye de alırdı. Doğrusu ben Ayşe Hanım’a hak veriyorum. Eğer bir insanın konkenden başka bir eğlencesi ve işi yoksa, gününün en az dörtte birini oyun masasında geçiriyorsa ve geriye kalan zamanında konken düşünüyorsa, o zaman o kişi konkeni gerçekten ciddiye almalı, çok çok ciddiye almalı, ne bileyim ben, konken kitapları okumalı, yoksa yazmalı, kuramsal olarak konuyla ilgilenmeli, çeşitli kâğıt dağılımı olasılıkları üzerinde durmalı, Konken Oyuncuları Derneği kurmalı... Bu dernek oyunun

kurallarını belirlemeli, oyun sırasında çıkabilecek anlaşmazlıkları çözmeye çalışmalı, örneğin sırası gelmeden kâğıt çeken oyuncuya verilecek cezayı kararlaştırmalı, konu üzerinde konferanslar düzenlemeli, hatta aylık bir dergi yayımlamalı. Dergide, konken masasının ideal boyutları, oyun sırasında pasta ve çay ikramının nasıl yapılması gerektiği, oyun salonunun ışıklandırılması ve havalandırılması, oyuncuların giyim kuşamı, yemek ve uyku düzeni, konkenin etiği gibi konular işlenmeli... Bu önerilerimi Ayşe Hanım'a ilettiğimde, Ayşe Hanım, önce tepemdeki kristal avizeyi titreten bir kahkaha patlatmış, sonra da,

– O kadar da uzun boylu değil Ali Bey, o zaman konken oynamaya vakit kalmaz ayol, demişti. Her şeyin bir şeyi var...

Ayşe Hanım dertliydi, çok dertliydi. Arkadaşlarıyla düzenlediği konken partilerinde ister istemez dedikodu yapılıyor, konkenin -Ayşe Hanım'ın kendi deyimiyle- "içine ediliyordu". Oysa Ayşe Hanım konkeni ciddi oynamak istiyordu.

Dert ki ne dert!

Dırdırsız konken oynayabilmek için bir süre kumarhaneye gitmiş Ayşe Hanım. Tanımadığı ve birbirini tanımayan insanlarla konken oynamış. Bu da çok can sıkıcıymış. Kimsenin ağzını bıçak açmıyormuş. Bu kadarı da fazlaymış. Konuşulsunmuş ama kıvamında konuşulsunmuş. Dedikodu yapılsınmış, hiç yapılmasın değilmiş, ama dedikodunun da bir sınırı varmış...

Şöyle bir çözüm bulmuş. Konkencilerden her üçünün en az ikisi birbirini tanımalıymış, ki biraz sohbet edilebilsinmiş ve oyun salonu mezarlığa dönüşmesinmiş. Öte yandan çok dırdır olmaması için de her üç kişiden en az ikisi birbirini tanımamalıymış.

Yani, evine çağırdığı konkencilerden herhangi üçünden en az ikisi birbirini tanımalı, en az ikisi tanımamalıymış. Böylece gevezelik kıvamında olurmuş ve üç kişinin arasında kapalı kalmazmış.

İşte Ayşe Hanım beni bu yüzden evine çağırmıştı. Böyle bir davet nasıl yapılabilirdi? Kendisi denemiş ama haybeye, başaramamış.

Soyut, yani bir işe yarayıp yaramayacağı kuşkulu matematik yapan bir kişiyse, sevincimi tahmin edebilirsiniz. Yaptığım matematiğin insanları mutlu etmesini elbet isterim. İşte o şans ayağıma gelmiş!

– Çok kolay, dedim.

Ayşe Hanım'ın gözleri çanaklı konkende çanağı kazanmışçasına parıldadı. Televizyonda sık sık seyrettiğimiz ucuz Amerikan filmlerindeki gibi,

– Ah! diye ünledi. Bana yardımcı olacağınızı biliyordum Ali Bey. İçime doğmuştu. Vallahi de doğmuştu, billahi de doğmuştu. İçimden bir ses... Yemin ederim...

– İnaniyorum, dedim, içinizden bir ses...

– Evet! İçimden bir ses... Aynen konkendeki gibi, açacağımı önceden hissederim... Peki Ali Bey, nedir çözümünüz?

– Bundan kolay ne var, dedim matematikçi göğsümü gere gere. İki kişi çağırırsınız, böylece oyunda sizinle birlikte üç kişi olur ve çağırdıklarınızın birini kimsenin tanımamasına özellikle dikkat edersiniz.

Ve gülümseyerek Ayşe Hanım'a baktım. Hani kitaplarda “kısa bir sessizlik oldu” denir ya, işte öyle kısa bir sessizlik oldu. Doğrusu ya, bana uzun geldi bu kısa sessizlik.

– Anlatabiliyor muyum? diye sormak zorunda kaldım.

Ayşe Hanım'ın hiç acıması yoktu:

– Hayır, anlatamıyorsunuz!

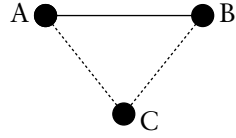
Anlaşılmayacak ne var ki?

– Oyunda üç kişi olsun, dedim. Bu kişilere A, B ve C diyelim. A sizsiniz tabii, Ayşe Hanım'ın A'sı. A'yla B birbirini tanısın, ama C kimseyi tanımasın... Bunca basit...

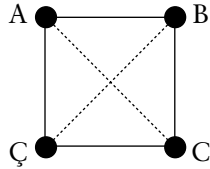
Ayşe Hanım'ın gözlerinde beliren parıltı sönmüş, sanki dört kupa ası birden açmışım gibi bana tuhaf tuhaf bakıyordu.

– Kalem kâğıt var mı? diye sordum.

Gitti, bir önceki gecenin konken sonuçlarının yazılı olduğu kâğıdı getirdi. Şöyle bir üçgen çizdim kâğıda:



- Gördüğünüz üç nokta oyuncuları simgelesin, dedim.
- Tamam, dedi. Bu A benim değil mi?
- Evet, dedim. A sizsiniz. B, Bedia Hanım. C de Cavidan Hanım...
- Diyelim öyle...
- Evet, diyelim öyle. Birbirini tanıyanlar arasına düz bir çizgi çiziyorum, tanımayanlar arasına da kesik bir çizgi...
- Yani A'yla B tanışıyorlar, ama C kimseyi tanımıyor, öyle mi?
- Uzun uzun anlatınca çabucak anlıyor Ayşe Hanım.
- Aynen, dedim. Gördüğünüz gibi oyunda üç kişi var ve bu üç kişiden en az ikisi birbirini tanıyor, en az ikisi birbirini tanımıyor.
- İyi hoş da, dedi Ayşe Hanım, kimsenin tanımadığı birini eve davet etmek pek kolay olmasa gerek!
- Teknik sorunlarla ilgilenmem ben, diye yanıtladım. İşin o yanı matematiğin dar sınırlarını aşar.
- Aşkolsun Ali Bey, sokaktan adam mı toplayacağız? Hem sonra kimseyi tanımayan oyuncu sıkılmaz mı?
- O zaman, dedim, birbirini tanımayan tanıdığınız iki kişiyi davet edersiniz...
- Üç kişiyle konken oynanmaz ki...
- Peki, dedim, dört kişi oynarsınız. Herkes yanındakini tanımır, ama karşısındakini tanımaz. İşte böyle, deyip hızla şu resmi çizdim:



Ayşe Hanım resmi birkaç kez evirip çevirdikten sonra tiksini miş gibi geri verdi. Sanki köşebaşındaki kiraathanenin hamurlaşmış kâğıtlarını eline almıştı. Ne yalan söyleyeyim, biraz kırıldım. Kırıldığımı belli etmemek için konuşmak zorunda kaldım:

– Yani A, B’yi tanıyor. B, C’yi tanıyor. C, Ç’yi tanıyor. Ç, A’yı tanıyor. Dolayısıyla aralarına düz bir çizgi çektim. A, C’yi tanımıyor. B de Ç’yi tanımıyor. Bu yüzden aralarında noktalı bir çizgi var.

Ayşe Hanım’ın yüzü umduğum gibi aydınlanmadı. İnatla açıklamalarımı sürdürdüm:

– Bu dört kişiden herhangi üç kişi seçin. Bu üç kişiden en az ikisi birbirini tanır, en az ikisi tanımaz. Örneğin, dedim, A, B ve C’yi alalım. A, B’yi tanır ama C’yi tanımaz. Bir başka örnek: A, B ve Ç’yi ele alalım. A, B’yi tanır ama B, Ç’yi tanımaz.

Ayşe Hanım hiç hoşnut değildi. Sesimi biraz yükselterek,

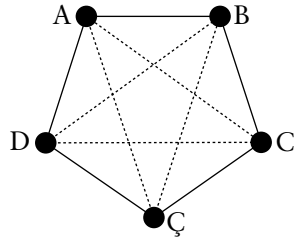
– Yani, dedim, seçeceğiniz her üçgende en az bir düz çizgi ve en az bir noktalı çizgi vardır! Bir başka deyişle...

– Anladım, anladım, diye sözümü kesti Ayşe Hanım açıklamalarımın sıkıldığımı belli ederek. Matematikçi değilim ama kafam biraz işler.

“Esağfurullah, kimsenin kuşkusu yok,” diyecektim ama sözlerimi ağızma tıkadı.

– Ama Ali Bey, biz pişpirik değil, konken oynayacağız. Dört kişiyle oynanmaz ki bu oyun...

– Peki, buna ne dersiniz? deyip beş kişilik bir oyun çizdim:



– Herkes yanındakini tanısin ve başka kimseyi tanımasın. Bu durumda seçeceğiniz her üç kişiden en az ikisi birbirini tanır ve en az ikisi birbirini tanımaz. Bir başka deyişle, hiçbir üçgen ne tamamıyla düz ne de tamamıyla kesik çizgilerden oluşur. Her üçgende en az bir düz çizgi ve en az bir kesik çizgi vardır.

– Görüyorum, dedi Ayşe Hanım. Ali Bey, siz hiç konken oynadınız mı?

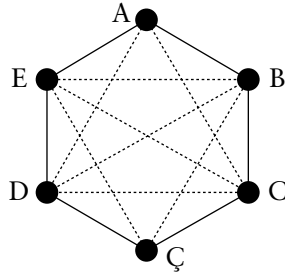
– Az oynadım, ama oynadım.

– Pek sık oynamadığınız belli. Konken en iyi altı kişi arasında oynanır. Yedi de olabilir...

– Öyle mi?

– Evet öyle. Yani en az altı noktalı bir şekil çizmелisiniz.

Aşağıdaki şekli çizip Ayşe Hanım'a verdim.



– Ama, dedi Ayşe Hanım, burda noktalı çizgilerden oluşan bir üçgen var. A, C ve D birbirlerini tanımıyor. Hatta BÇE üçgeni de kesik çizgilerden oluşuyor.

– Haklısınız, dedim, gözümden kaçmış.

Bir iki şekil daha denedim, başaramadım. Çizdiğim her altı noktalı şekilde ya düz çizgilerden oluşan bir üçgen ya da noktalı çizgilerden oluşan bir üçgen bulunuyordu. Ayşe Hanım,

– Ben çok denedim, dedi, olmadı, yapamadım. Ama siz matematikçisiniz. Sizin elinizden her şey gelir, yapamayacağınız yoktur.

– Teşekkür ederim, ama galiba ben de bulamayacağım, dedim.

Doğrusu bu ya, biraz utandım bunları söylerken.

Ayşe Hanım'ın suratı ekşidi.

– Bulamayacak mısınız? Teessüf ederim...

– Öyle bir şekil olsa bulurum da, yok galiba...

Ayşe Hanım köpürdü.

– Nasıl olmaz efendim! Siz matematikçi değil misiniz? Altı noktalı bir şekil çizmekten bile acizsiniz...

Bu kadarı da fazla! Açtım ağzımı yumdum gözümü:

– Efendim, suç benim değil ki! Yoksa yok! Yoksa yaratamam ya! Bu dünyayı ben yaratmadım ki! Ben doğmadan önce de vardı bu dünya! Biz matematikçilerin görevi olmayan bir dünya yaratmak değil, olan dünyayı anlamaya çalışmak!

Ağzımı yumup gözlerimi açtığımda, Ayşe Hanım'ın tam tersini yaptığını gördüm:

– Ucuz felsefenin sırası değil şimdi Ali Bey, diye başladı Ayşe Hanım. Ben matematikçi değilim ve böyle bir şekil bulamadım, diye sürdürdü. Siz matematikçisiniz ve siz de bulamıyorsunuz. Yani ikimizin arasında hiç fark yok mu? diye de bitirdi.

– Var! dedim, ben böyle bir şekil olmadığını kanıtlarım, en azından kanıtlamaya çalışırım...

O zamana değin sessizce bizi izleyen çocukluk arkadaşım, yükselen ses tonumuza dayanamayıp bir iki aksırıp tıksırdı. Ortamı biraz yumuşatmaya çalıştım.

– Ama daha durun, hemen üzülmeysin, dedim. Daha öyle bir şekil olmadığını kanıtlamadık. Hemen yelkenleri suya indirmeyelim. Belki sorunuzun bir yanıtı vardır.

– Kanıtlayacak mısınız, yanıtlayacak mısınız, tanımlayacak mısınız, ne yapacaksınız yapın, ama ben en az altı kişilik masamı isterim!

Tutturdu mu tutturuyor Ayşe Hanım.

– Altı kişi ele alalım, deyip kâğıda altı nokta çizdim. Hatta

daha fazla da olabilir, önemli değil. Nokta sayısını artırabiliriz. Yeter ki en az altı kişi olsun...

– Olsun bakalım! N’olacaksa olsun artık.

Duymamazlığa geldim.

– Bu noktalardan birine A diyelim.

– Bu A benim, değil mi?

– Siz ya da bir başkası, önemli değil...

– Ama biraz önce A bendim...

– Peki efendim, peki, A siz olun. Önemli değil dedim ya! A sizsiniz. Sizin dışınızda en az beş kişi var.

– Bu A biraz kilolu...

A noktasına biraz rejim yaptırdım.

– Oldu mu şimdi?

– Fena değil.

– Evet, ne diyordum, sizin dışınızda en az beş kişi var.

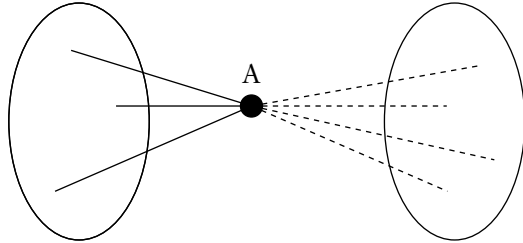
– Evet. Ben olmayan en az beş kişi var!

– Bu siz olmayan kişiler arasından tanıdıklarınız var, tanımadıklarınız var. Doğal olarak...

Dudaklarında alaylı bir gülümsemeye kocasına göz kırparak,

– Elbette, dedi, ben, ben olmayanları ya tanıyım ya tanımam...

– Bu siz olmayan kişileri iki kümeye ayıralım: Tanıdıklarınız ve tanımadıklarınız, deyip bir şekil çizdim.



Ayşe Hanım şekerle şöyle bir göz atıp,

– Kaç kişi tanıyorum? diye sordu.

– Kaç kişi tanıdığınızı bilmiyoruz.

- Bilmiyor muyuz?
- Hayır, bilmiyoruz. Ama bildiğimiz bir şey var.
- Neymiş o bildiğimiz şey?
- Ya en az üç kişi tanıyorsunuz ya en az üç kişi tanımıyor-sunuz.
- Ben olmayan en az beş kişi olduğundan, öyle olmalı elbet...
- Elbette... Siz olmayan en az beş kişi olduğundan, iki kümeden birinde en az üç kişi olmalı.
- Derin bir soluk alıp sürdürdüm:
- Bir an için en az üç kişi tanıdığınızı varsayalım. Yani sol kümede en az üç nokta olduğunu varsayalım...
- Varsayalım bakalım.
- O zaman sizinle bu üç kişi, üç nokta da diyebiliriz, arasında düz çizgiler vardır.
- Evet, tanıdığım için...
- Aynen! Dolayısıyla tanıdığımız bu üç kişiden ikisi birbirini tanıyamaz. Neden dersiniz... Eğer tanıdığımız iki kişi birbirini tanısaydı, bu iki kişi arasında da düz çizgi olurdu ve üçünüz düz çizgili bir üçgen oluştururdunuz, ki biz öyle bir üçgen istemiyoruz.
- Demek ki tanıdığım o üç kişiden ikisi birbirini tanıyamaz. Eee?
- Eee'si şu ki, birbirini tanımayan o üç kişi aralarında kesik çizgili bir üçgen oluştururlar...
- Eyvahlar olsun!
- Demek ki üç kişi tanıyamazsınız. En fazla iki kişi tanıyabilirsiniz...
- Öyle zahir.
- Evet öyle. Demek ki tanımadığımız en az üç kişi olmalı. Yani sağ kümede en az üç nokta olmalı...
- Olmalı!
- Ve tanımadığımız bu üç kişi birbirini tanımalı...
- Nedenmiş o?

– Çünkü efendim, tanımadığımız bu üç kişiden ikisi birbirini tanımazsa, o zaman siz ve bu iki kişi kesik çizgili bir üçgen oluşturursunuz, ki biz böyle bir üçgen istemiyoruz.

– Hayır, istemiyoruz.

– Demek ki bu üç kişi birbirini tanımalı.

– Ama o zaman...

– Evet o zaman bu üç kişi düz çizgili bir üçgen oluşturur.

– Hapı yuttuk desenize...

– Evet hapı yuttuk. Oyunda en az altı kişi varsa, ya birbirini tanıyan ya da tanımayan en az üç kişi vardır.

Değerli zamanını çaldığım için özür dileyip ayrıldığımda Ayşe Hanım pek mutlu değildi. Umarım matematikte bulamadığı mutluluğu konkende bulur.

Şapkadan Güvercin Çıkarmak

Dedemin ahşap evinin tam karşısında, kaldırım taşı büyüklüğünde taşlarla örülmüş, uçsuz bucaksız uzanan, yerden göğe yükselen fi tarihinden kalma bir duvar vardı. Öylesine uzun ve yüksek bir duvardı ki, pencereden bakıp duvardan başka bir şey görmek için insanın hayatını tehlikeye atması gerekirdi. Neyin duvarıydı, ardında ne vardı, nedense hiç merak etmedim.

Dedemi her ziyaretimde, o sonsuz duvarın oyuklarında barınan güvercinleri seyredirdim pencereden. Hiçbir anlam yükleyemediğim uğultulu bir guguk sesi yükselirdi güvercinlerden. Kanarya şakıması gibi neşe ve cilve dolu değildi bu guguk sesi. Martı ötüşü gibi cıyak cıyak ve arsız da değildi. Hele karga gaklaması gibi ürkünç hiç değildi. Dinsel çağrışımlar uyandıran, Gregoryen şarkılarını anımsatan gizemli bir uğultuydu güvercinlerinkisi.

Güvercin sayısı oyuk sayısından her zaman daha fazlaydı; öyle ki her oyukta birkaç güvercin birden bulunurdu. Saymasını daha yeni öğrendiğimden olacak, oyukları ve güvercinleri saymaya çalışırdım. Oyuklar sayılmak için uslu uslu beklerlerdi de, güvercinlerle bir türlü başedemezdim. Aklına esen uçar gider, kimi durup dururken yer değiştirir, nerden bilinmez, bir güvercin çıkagelir, ya da iki güvercin barındırdığını sandığım